

עבריינות בקרב בני מיעוטים בישראל

ד"ר מרדכי ירושלמי*

הקדמה

מעט מאוד נכתב על מעורבותם של ערביי ארץ ישראל בפשיעה וכמעט שלא נכתב כלל על מקומם בבתי הסוהר.

כהן ופלמור (1985) התמקדו בעבודתם, בעיקר, בבדיקת פערים בתחום הענישה בין יהודים לערבים. גם חסין וקרמינצר (1988) התמקדו בשאלת הפער בענישה בעיקר בעבירות תעבורה. הם הצביעו על אפלייה של הערבים, לעומת היהודים במערכת המשפט.

דו"ח מקיף יותר בנושא זה נכתב על ידי Cohen, (1989), ובו הוא מצביע על מספר תחומים בהם מופלים ערביי ארץ ישראל לרעה על ידי מערכת המשפט. בעבודה זו, נמנע החוקר מלקבוע באופן ברור קיומה של אפלייה והציע לגבש מסקנה כזו רק לאחר בדיקה יסודית.

בדיקה כזו נעשתה על ידי רטנר¹ ב-1996. הוא בחן את הנושא בצורה מקיפה יותר, תוך שימוש בשיטות מחקר כמותיות וברגרסיות לוגיסטיות. הוא מצא הבדלים משמעותיים בהסתברות של בן מיעוטים לקבל מאסר. כלומר, על אותה עבירה, בן מיעוטים יקבל עונש מאסר ואילו יהודי יקבל חלופה למאסר או עונש קל יותר. מצב זה בולט, כאשר נלקחת בחשבון ההיסטריה הפלילית של העבריינים. ממצאי המחקר מצביעים גם על כך, שערבים נתפסים כמסוכנים יותר בעיני מערכות המשפט ואכיפת החוק ולכן הם "זוכים" להתייחסות מחמירה יותר.

ממצאים אלה מצטרפים לנתוני המשטרה, שהתפרסמו ב-2001² ומצביעים על קו ברור של עלייה בעבריינות בני מיעוטים, שהתרחשה בעשור האחרון בכל התחומים. עבודה זו תעמוד, בקצרה, על ההתפתחות הדמוגרפית של האוכלוסייה הערבית ועל השינויים, שחלו בה בתחום החינוך והתעסוקה. כמו כן, תכלול מבט על המבנה החברתי והתרבותי. נתונים אלה יסייעו לנו, מחד גיסא, להבין את הרקע להיווצרותן של חלק מהסיבות לעלייה בפשיעה בקרב בני המיעוטים ומאידך גיסא, לנתח את המשמעות של המגמה למערכת אכיפת החוק.

*ד"ר מרדכי ירושלמי – הוא תת גונדר (דימוס), מרצה בבית ברל במסלול לאכיפת החוק ולקרמינולוגיה. לשעבר ראש מה"ד ומנהל בית הספר הארצי להדרכה בשב"ס, מנהל כלא מעשיהו וראש מחלקת חינוך, טיפול ושיקום של אסירים בשב"ס.

שינויים דמוגרפיים שהתרחשו במיגזר הערבי

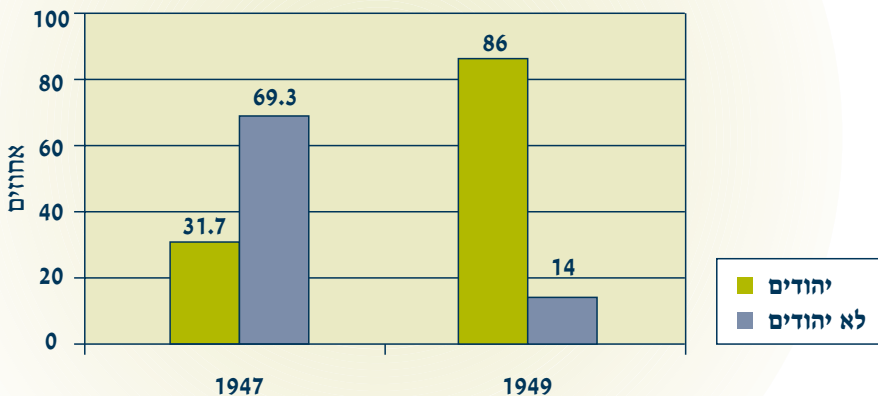
שלישים (69%) והיהודים – שלישי (31%). עם הקמת המדינה, היוו היהודים רוב בשיעור של 86% (אביצור, 1972).

אם כן, הקמת המדינה הפכה את היוצרות, כפי שניתן לראות בתרשים 1. הערבים בארץ, הפכו כתוצאה מהקמת המדינה, מרוב גדול למיעוט ממורמר ומתוסכל. בני המיעוטים, בעיקר המוסלמים והנוצרים, הסתגרו בכפריהם ולא השתלבו בחברה הרחבה ובמרקם הכלכלי של המדינה. הדרוזים הצטרפו לצה"ל ולזרועות הביטחון ומצבם השתפר מעט, אך למרות זאת עדיין נשארו מחסומים רבים בעיקר בתרבות ובאופי הכפרי של הישובים.

אחד הגורמים החשובים ביותר לגבי עתידה ואופייה של המדינה קשור לשינויים הדמוגרפיים, שמתרחשים בארץ ומקדין גם על רמת הפשיעה. עד קום המדינה ב-1948 הערבים היו רוב והיהודים מיעוט קטן, שהלך וגדל במרוצת השנים, אך המשיך להיות מיעוט. הקמת מדינת ישראל גרמה למהפך דמוגרפי משמעותי.

על פי הערכה רשמית של הבריטים, ערב פרוץ מלחמת העצמאות, היו בארץ ישראל המערבית 1,933,673 תושבים, כשהערבים מהווים כשני

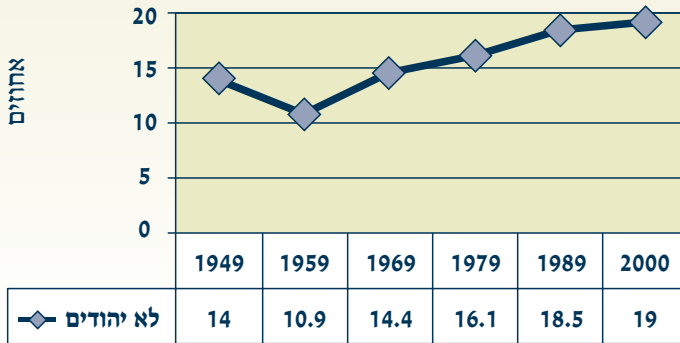
תרשים מס' 1: התפלגות האוכלוסייה בארץ לפני ואחרי הקמת המדינה



שהוסיפה כ-20% לאוכלוסיית ישראל בעשור האחרון. אם המצב הזה לא ישתנה, אחוז הלא מיעוטים מכלל האוכלוסייה ילך ויגדל. ככל שהאחוז יגדל יותר, כך יגדלו גם הדרישות לשוויון ולחלוקה צודקת של המשאבים. ומכיון שהפער הגדול לא יצטמצם במהירות, ההתמרמרות והתסכול יתרחבו.

האוכלוסייה הלא היהודית מתאפיינת בריבוי טבעי מואץ של 4.2%, בערך פי שניים מהריבוי הטבעי של האוכלוסייה היהודית. ולכן במשך הזמן, אנו רואים עלייה מתמדת באחוז הלא יהודים מכלל האוכלוסייה בארץ, כפי שניתן לראות בתרשים 2. העלייה הזו עשויה הייתה להיות הרבה יותר גדולה, אם לא הייתה מגיעה לארץ העלייה גדולה מברית המועצות,

תרשים מס' 2: גידול האוכלוסייה הלא יהודית בישראל 2000-1947



ואכיפת החוק ובמיוחד לשירות בתי הסוהר (שב"ס) היא, שבעתיד מערכות אלה צפויות לקלוט מספרים גדולים והולכים של עבריינים מהמיגזר הלא יהודי. זאת בהתבסס על ההנחה, המקובלת על קרימינולוגים, שצעירים מעורבים בעבריינות יותר ממבוגרים. אם נצרך לכך משתנים נוספים שצוינו קודם, התוצאה תהיה ללא ספק נכונה.

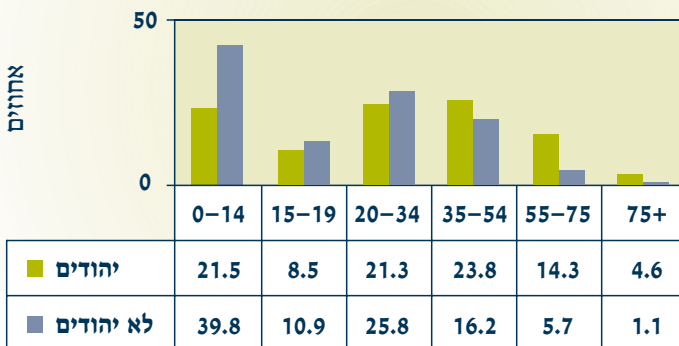
שב"ס יצטרך להכין בעוד מועד מיתקנים, סגל ביטחוני, טיפולי ואנשי מקצוע אחרים וכן אמצעים בכמות שתענה לצרכים העתידיים.

התפלגות לפי גיל

ניתוח סוציו-דמוגרפי של הגיל מראה, שהאוכלוסייה הלא יהודית צעירה באופן משמעותי מהאוכלוסייה היהודית (כספי, 1998). מהנתונים שמופיעים בתרשים 3 ניתן לראות שכ-51% הם צעירים עד גיל 19, לעומת 30% בקרב האוכלוסייה היהודית. כאשר אנו מסתכלים על תושבים עד גיל 34, הרי שבקרב הלא יהודים אנו מוצאים 76% מהתושבים ואילו אצל היהודים 51%.

משמעות נתונים אלה למערכות המשפט

תרשים מס' 3: התפלגות אוכלוסייה לפי גיל - 1997 יהודים ולא יהודים



תעסוקה

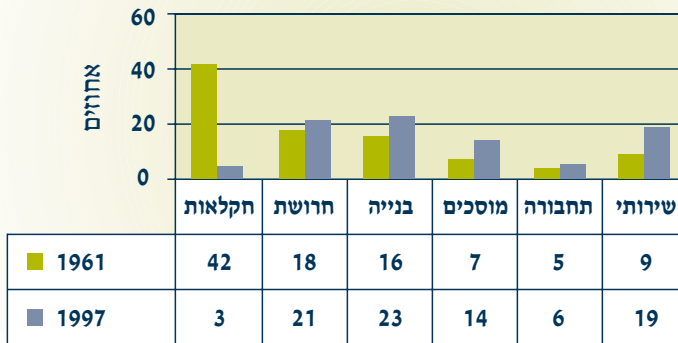
האוכלוסייה הלא יהודית עברה, ביובל השנים מאז קום המדינה, שינוי משמעותי גם בתחום התעסוקה, כפי שניתן לראות בתרשים 4. בשנים הראשונות, שלאחר קום המדינה, מרבית האוכלוסייה הלא יהודית התפרנסה בעיקר מחקלאות, חרושת ובניה. במשך הזמן, רכשו הערבים מקצועות בעיקר בתחום הבניין, המכונאות והשירותים.

השינויים האלה גרמו לכך, שהאוכלוסייה הלא יהודית נאלצת להתמודד על מקומות התעסוקה עם האוכלוסייה היהודית. עובדה זו גורמת

מחד גיסא, לאבטלה גדולה יותר בקרב האוכלוסייה הלא יהודית, שלא מצליחה לעמוד בתחרות מול האוכלוסייה היהודית ומאידך גיסא – שכר נמוך מהמוצע בישובים יהודיים.

ממחקר שערך מרכז "אדוה, מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל", נמצא כי השכר הממוצע בישובים הערביים היה בשנת 1999 נמוך ב-30% מהשכר הממוצע במשק ונמוך ב-15% מעעירות הפיתוח³. נוצר חיכוך גדול יותר עם האוכלוסייה היהודית, שטומן בחובו פוטנציאל להתמררות על רקע אפליה והעדפות.

תרשים מס' 4: תעסוקה במגזר הלא יהודי ב-1961 וב-1997



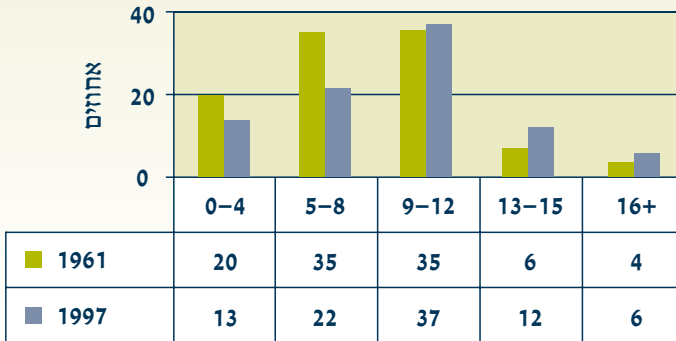
ל-18% של אלה, שלומדים באוניברסיטה ובמוסדות להשכלה גבוהה אחרים.

השיפור ברמת ההשכלה יוצר בעיות של תעסוקה, שכן לבוגרים המשכילים קשה להשתלב בחברה ולקבל תפקידי פקידות בכירות ועמדות כלכליות – ולכן אנו רואים אבטלה גבוהה ותסכול רב.

חינוך והשכלה

במרוצת השנים, הלכה והתרחבה רמת החינוך של בני המיעוטים בישראל ומצבם הולך ומשתפר. כפי שניתן לראות בתרשים 5 – בשנת 1961, 55% סיימו עד שמונה שנות לימוד ואילו ב-1997 רק 35% סיימו בית ספר יסודי והיתר המשיכו ללימוד בתיכון ובאוניברסיטה. בולט במיוחד הגידול מ-10%

תרשים מס' 5: שנות לימוד של לא יהודים ב-1961 וב-1997



של הנורמות המשפחתיות והשבטיות ומחייב על פי מנהגי האיסלאם הוצאה להורג של האישה או הגבר הנואפים.

בין השנים 1986 ל-1998, נרצחו 47 נשים על רקע זה ובממוצע ארבע נשים לשנה. בשנת 2000 נרצחו שבע נשים על רקע חילול כבוד המשפחה וזאת מתוך 15 נשים שנרצחו באותה שנה. כלומר, כ-50% מהמקרים היו רצח על רקע כבוד המשפחה.

הרצח מתבקש רק כשיש פגיעה בסוג מסוים של כבוד. מדובר כאן, בכבוד הקשור לצניעותה של האישה ומכונה **ערד**. והוא שונה מהכבוד הקשור להתנהגותו של הגבר המתייחס להכנסת אורחים, להבטחות או למילה של גבר והמכונה **שרף**. הבעיה העיקרית קשורה לערד והיא נובעת מכך, שהבריות – השכנים והמכרים – יודעים שבתו או אישתו של פלוני מנהלת יחסים אינטימיים עם גבר שלא במסגרת הנישואים. במילים אחרות, יש חשיבות רבה לפומביות. לעתים, הרצח מתבצע גם כאשר אין הוכחות מוצקות וישנה רק שמועה. בגלל הפומביות, היה מקובל בעבר לבצע את הרצח גם כן באופן פומבי וטקסי. הרצח היה מתז את דם קורבנו על בגדיו וכך היה מסתובב ברחוב, מציג ברבים את הגרזן או את הסכין שבו בוצע הרצח, כדי שהכל יראו ובכך יוחזר הכבוד האבוד של המשפחה.

האבטלה בישובי הערבים גבוהה מאוד והגיעה ב-2001 ל-23% בכפר מנדא, ל-17% בעין מאהל, ל-13% בכפר כנא ובתל שבע. בממוצע, האבטלה במיגזר הערבי מגיעה לכ-13% ואילו בקרב היהודים לכ-10%⁴.

האבטלה, המירמור והתסכול עלולים לדחוף צעירים מובטלים לפתח רעיונות לעשיית כסף קל, שיובילו אותם לזרועות הפשע. המשמעות – גידול בעבריינות ובעבריינים.

גורמים נוספים שמשפיעים על מידת מעורבותם של בני מיעוטים בעבריינות

בנוסף לגורמים שעליהם עמדנו קודם, ניתן למצוא במיגזר הערבי, גם הסברים נוספים המשפיעים על רמת העבריינות בתחום האלימות, כגון: רצח, ניסיון לרצח ותקיפה. גורמים אלה קשורים למנהגים, לתרבות ולמניעים לאומניים. הגורמים המרכזיים, עליהם נרחיב את הדיבור, הם:

- רצח על כבוד המשפחה.
- קטטות בין חמולות.
- נקמת דם.
- מניעים לאומניים.

א. רצח על כבוד המשפחה

ניהול מערכת יחסים אינטימית עם גברים, שלא במסגרת הנישואין, מהווה הפרה חמורה

להלן קטע שכתב מלומד ערבי, שתאר רצח מ-1998:

"בשמונה בערב התאספו במעגל עשרות גברים ונשים בחדרו של פריד עסאעסה. הם ידעו לשם מה הם באו. אל מרכז המעגל הובאה בתו של בעל הבית, נורה עסאעסה, רווקה בת 32. בטנה המעוברת בלטה מתחת לבגדיה, כמו אות-קלון. אביה התקרב אליה וציווה עליה לבחור בין הגרזן לחבל. היא הצביעה על החבל. האב השליך אותה אל האדמה, דרך על ראשה, קשר את החבל סביב צווארה והחל לחנוק אותה. היא לא פלטה מילה אחת. בעוד אביה דורך על ראשה וחונק אותה, החלו בני החמולה למחוא כפיים "יותר חזק, יותר חזק", צעקו הגברים לעברו. בין הנוכחים בטקס הרצח, היו גם אמה ואחיותיה של נורה. אף אחת מהן לא בכתה. הן הכינו קפה לנוכחים, שברכו את הרוצח וישבו לשוחח כשעתים...⁵

כיום הטקס סמוי יותר. משקל הפולחן ירד ונעשה מאמץ להסוות את הרצח ולהציג את האישה כנעדרת או להציג את המקרה כהתאבדות או תאונה.

קרסל (1981) ואחרים מציינים, שהרצח מתבצע בדרך כלל על ידי האח או האב. רגב (1992) מצוין, שאת הילד מחנכים כבר מגיל צעיר כי "הכבוד שלו נמצא באבר המין של אחותו".

תופעת הרצח על כבוד המשפחה קיימת גם היום, משום שהתרבות הפטריארכלית של בני המיעוטים משמרת את הסטטוס הנמוך של הנשים ומדגישה כי ההתנהגות המוסרית של האישה קובעת את כבוד המשפחה.

ב. קטטות בין חמולות

המבנה הפטריארכלי והמשפחתי-חמולתי במיגזר הלא יהודי תורם גם הוא לעבריינות, משום שריב בין אנשים בודדים מתפתח לקרב עקוב מדם בין שתי חמולות והופך לקטטה המוניות רבת נפגעים. לדוגמה: ב-1993 פרץ בטייבה סכסוך בין חמולת עבד אלקדר למשפחת חירירי. הסכסוך החל על רקע מתן זכות קדימה בצומת והסתיים בקרב ריות, שבמהלכו נהרגו שני אנשים ממשפחת עבד

אלקדר ואדם אחד ממשפחת חירירי. דוגמה נוספת מהמגזר הבדווי: במהלך חתונה, פרצה מריבה בין נערים משבט אל אטרש שבנגב. הריב הפך מיד לקטטה המונית, שבה נפצעו 15 אנשים ואדם שנרצח במגרש החנייה של בית החולים סרוקה. מקרה נוסף אירע ב-14 בנובמבר 2002, בו נהרג אדם ונפצעו 11, כתוצאה מעימות אלים שהתפתח על זכות מעבר בדרכי הנגב בין שבט אבו רביעה לאבו חמיד.

עבירות אלימות על רקע חמולתי ושבטי ילוו אותנו גם בעתיד, וזאת בעיקר עקב העובדה שבני המיעוטים ממשיכים להתגורר בריכוזים סגורים ונמנעים מחשיפה לתרבות המערבית.

ג. נקמת הדם

למרות שתופעת נקמת הדם הנה מקדמת דנא, המנהג מלווה את בני המיעוטים עד עצם היום הזה ומדי שנה נרצחים שנים שלושה אנשים על רקע זה. גם נקמת הדם, כמו האלימות על רקע חמולתי, להערכתנו תמשיך ותתקיים גם בעתיד.

ד. עבריינות על רקע לאומי אידיאולוגי

הסכסוך הישראלי-פלשטיני המתמשך מקשה על ערביי ארץ ישראל לגבש את זהותם הפוליטית. לאחרונה, התחזקה הזהות הפוליטית של ערביי ישראל וקיימת נטייה להגדיר עצמם "פלסטינים-ערביים תושבי ישראל". גישה זו, יחד עם התגברותה של התנועה האיסלאמית, גרמו לכך שקבוצה הולכת וגדלה מקרב ערביי ישראל, מוכנה לא רק לתמוך בישות הפלסטינית מבחינה כלכלית ופוליטית. אלא גם מוכנה לשתף פעולה, למסור מודיעין, לסחור בנשק מטעמים אידיאולוגיים או תמורת כסף וסמים – ולאחרונה אנו עדים אף לשיתוף פעולה מבצעי, כולל הנחת מטענים.

בשנתיים האחרונות, במיוחד לאחר מהומות אוקטובר, שבהם נהרגו 13 בני מיעוטים, התופעה החריפה והמעורבות הזו הולכת וגדלה. להערכתנו, תהליכים אלה יתרחבו בעתיד, עד שימצא פתרון לסכסוך הישראלי-ערבי המורכב. על רקע זה, אמר ראש השב"כ לוועדת חוץ וביטחון בפברואר 2002: "כי ערבים ישראלים

משתפים פעולה עם כל ארגוני הטרור הפלסטינים ואף מבצעים לאחרונה פיגועים בעצמם. גילינו 25 חוליות, בהן היו חברים גם ערבים ישראלים. אנחנו מזהים עליה מדאיגה במעורבות ערבים ישראלים, העוסקים בפעילות חבלנית עוינת. כבר לא מדובר בהסעת שוהים בלתי חוקיים, אלא בתכנון ובביצוע פיגועים”⁶.

המשמעות היא: עלייה משמעותית בעבריינים על ביטחון המדינה. שירות בתי הסוהר יצטרך להקצות אגפים ולפתח שיטות טיפול באוכלוסייה זו, שכן היא שונה מאוכלוסייה פלילית רגילה ומאידך שונה מאוכלוסיית המחבלים תושבי השטחים.

בנוסף לנתונים שהוצגו לעיל, ניתן כמובן לציין את תחושת הניכור והקיפוח הקיימת במיגזר הערבי, בעיקר על רקע תקציבים לפיתוח תשתיות בסיסיות – כבישים, ביוב, חשמל וכדו' בישובים הערביים. תביעות ודרישות לשוויון כלכלי ולחלוקה צודקת של התקציב לפיתוח שכונות הופנו לבג”צ, שהתערב וחייב את המדינה להעביר 20% מהתקציב המיועד לפיתוח שכונות, לישובים הערביים⁷.

עד כה עמדנו על השינויים הדמוגרפיים, על מצבו הסוציו-אקונומי של המיגזר הערבי ועל הגורמים המשפיעים על מעורבותו בעבריינות. עתה נתמקד ברמת המעורבות של בני המיעוטים בעבריינות, יחסית לגודלם באוכלוסייה הכללית של המדינה.

בניתוח נתונים (כספי, 1989) נמצא: **בתחום עבירות המין** – הלא יהודים מבצעים 31% מכלל העבירות.

בתחום המוסר – הלא יהודים מבצעים 53% מכלל העבירות. זהו אחוז הרבה יותר גבוה מגודלם באוכלוסייה, שעומד כאמור על כ-19%. עיקר העבירות, בתחום הסרסרות לזנות וניהול בתי בושת.

בתחום הסמים – הלא יהודים מבצעים 41% מכלל העבירות, תוך שיתוף פעולה עם עבריינים יהודיים – וזהו שיעור גבוה מפי שניים מגודלם באוכלוסייה.

בתחום עבירות הרכוש – בני המיעוטים מבצעים כ-35% מכלל עבירות הרכוש (בבדיקה של מקום ביצוע העבירות נמצא, כי בישובים ערביים הדיווח על גניבות רכוש מהווה אחוז נמוך יחסית לשאר העבירות המדווחות במגזר הערבי. כלומר, בני המיעוטים מעדיפים לבצע את ההתפרצויות לבתים ולבתי עסק של יהודים. אך גם ייתכן, שהמיגזר הערבי לא מדווח על עבירות רכוש ומעדיף לטפל בעבירה בכוחות עצמו ללא דיווח למשטרה).

נתונים אלו משקפים, כאמור, את רמת המעורבות הגבוהה של העבריינים מבני המיעוטים במספר עבירות בשנת 1998. עתה נבדוק את הנתונים לאורך זמן. לשם כך נבחן את מספר התיקים הפליליים, שנפתחו לערבים מסך כל התיקים הפליליים בעשור האחרון. בטבלה מס’ 1, ניתן לראות באופן ברור, כי חלה בעשור האחרון עלייה רצופה בסה”כ התיקים בהם מעורבים לא יהודים. בשנת 1991, אחוז התיקים שנפתחו ללא יהודים עמד על 24.7% ובשנת 1999 עלה ל-28.8%. עלייה זו נעצרה בשנת 2000, אך המשיכה ועלתה ב-2001 ל-38.3%. כשנבדקו העבירות לפי מחוזות משטרתיים, בלטה במיוחד הפשיעה של בני המיעוטים במחוז הצפון שעמדה ב-2001 על 47.7% ובמחוז ירושלים על 47.9% מכלל התיקים שנפתחו באותו מחוז⁸.

טבלה מס' 1: תיקים פליליים שנפתחו ללא יהודים מסה"כ התיקים 1991-2001

| השנה | אחוז מכלל התיקים |
|------|------------------|
| 1991 | 24.7 |
| 1992 | 25.7 |
| 1993 | 27.4 |
| 1994 | 28.3 |
| 1995 | 32.3 |
| 1996 | 33.5 |
| 1997 | 34.2 |
| 1998 | 34.1 |
| 1999 | 38.8 |
| 2000 | 37.7 |
| 2001 | 38.3 |

השונים, נבדקו הנתונים באופן יחסי בשיעור של 1:1000 (כלומר, כמה עבריינים יש על כל אלף תושבים) והוצגו בטבלה מס' 102. מטבלה מס' 2 ניתן לראות, שהמוסלמים מבצעים עבירות ביחס הגבוה ביותר. כלומר, על כל 1,000 תושבים מוסלמיים ישנם 19.2 עבריינים. לעומת זאת, בקרב היהודים – על כל 1,000 תושבים יהודיים ישנם 7.5 עבריינים.

גם כשבדקנו את מספר העבריינים הפעילים, מצאנו אחוז גבוה יותר של בני מיעוטים יחסית לגודלם באוכלוסייה. בשנת 2000 היו בני המיעוטים כ-40% מכלל העבריינים, יותר מפי שנים מגודלם באוכלוסייה⁹. הנתונים הללו מצביעים על מעורבות רבה של בני המיעוטים בעבריינות. אך על מנת לבחון את היקף המעורבות בהשוואה למיגזרים

טבלה מס' 2: שיעור העבריינים המבוגרים לפי דת ב-1998, יחס 1:1000⁹

| שיעור 1:1000 | דת |
|--------------|---------|
| 7.5 | יהודים |
| 19.2 | מוסלמים |
| 10.2 | נוצרים |
| 12.6 | דרוזים |

מעורבותם של בני המיעוטים בעבירות משמעותיות

ב-1998 בכ-64% מכלל התיקים. כלומר, למעלה מפי שלושה מגודלם היחסי.

עד כה עמדנו על ריבוי בסה"כ התיקים, שנפתחו לבני המיעוטים ועל מספרם הגדול של העבריינים מבני המיעוטים, יחסית לגודלם באוכלוסייה. עתה נתמקד במעורבותם במספר עבירות משמעותיות: חיי אדם, מין, סמים, מוסר, רכוש.

1. עבירות הקשורות לחיי אדם – בבדיקת התיקים הפליליים הגלויים, שבהם היה רצח ונסיון לרצח, נמצא, שבני המיעוטים מעורבים

2. עבירות כנגד גוף האדם – כשאנו בוחנים את העבירות כנגד גוף האדם, כלומר, עבירות, תקיפה ואלימות בישוים של בני המיעוטים מסך כל העבירות באותו ישוב, אנו רואים באופן ברור, שישנו אחוז גבוה של עבירות מסוג זה, בהשוואה לאחוז הארצי כפי שמופיע בטבלה 3. למשל, בשנת 1998 בכפר עארבה, 42% מכלל התיקים שנפתחו בישוב היו על עבירות כנגד הגוף, כאשר עבירות כנגד הגוף מהוות רק 7% מכלל התיקים שנפתחו.

טבלה מס' 3: אחוז עבירות נגד הגוף (אלימות) מסה"כ עבירות בישוב

| הישוב | אחוז עבירות כנגד הגוף |
|--------------|-----------------------|
| כפר קאסם | 13 |
| טייבה | 13 |
| רהט | 27 |
| ג'יסר א-זרקא | 29 |
| עארבה | 42 |
| סח'נין | 30 |
| ג'ת | 9 |
| טירה | 16 |
| אחוז ארצי | 7 |

הסיבות לכך יכולות להיות גם, שעבירות רבות בישוים הלא יהודיים, לא מדווחות למשטרה מסיבות שונות (אי אימון במשטרה, בושה, פתרון הבעיה באמצעות מנגנונים עדתיים). ולכן אנו רואים אחוז גבוה של עבירות חמורות, שעליהן היו חייבים לדווח, שאותן לא ניתן להסתיר ולטאטא מתחת לשטיח.

כ-25% מכלל עבירות המין, לא הרבה יותר גבוהה משיעורם היחסי באוכלוסייה. נתון זה מעורר שאלה, מכיוון שלא ברור אם בני המיעוטים לא מבצעים עבירות רבות בתחום זה, או שעבירות בתחום זה לא מדווחות בעיקר כשהן מתבצעות במשפחה ובקרב בני העדה.

3. עבירות מין – כשבוחנים את עבירות המין, כלומר, אונס בכוח ובאיומים ומעשה מגונה, מוצאים שבני המיעוטים ביצעו ב-2001

4. עבירות מוסר – בתחום עבירות המוסר שכוללות: סרסרות ושידול לזנות, משחקי מזל והפעלת בתי בושת – ביצעו בני המיעוטים

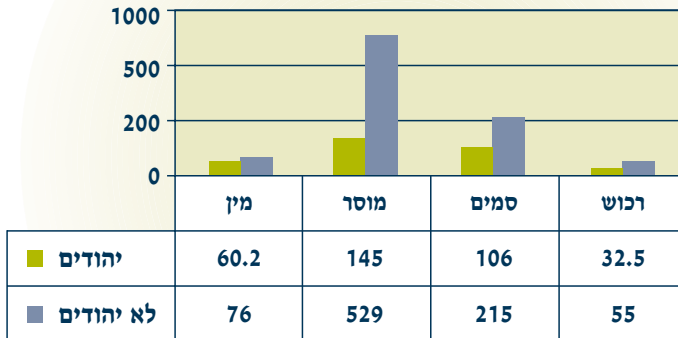
חלקי חילוף וכלי רכב, בני המיעוטים הישראליים גונבים ותושבי השטחים מבריחים את הגבול ומעבירים למשחטות הרכב בשווקה ובמקומות אחרים.

הנתונים הנ"ל מתייחסים לשנה מסוימת ומראים, כי פרט לעבירות מין, העבריינות בקרב בני המיעוטים גבוהה יותר מזו של היהודים. אבל השאלה היא, מה המצב לאורך זמן? כלומר, האם המצב הולך ומחמיר? על מנת לענות על השאלה, בחרתי להציג

בשנת 2001 כ-60% מכלל העבירות בתחום זה, פי שלושה משיעורם באוכלוסייה.

5. תחום גניבות הרכב – בני המיעוטים מבצעים כשני שלישי מכלל גניבות הרכב, כ-62% מכלל גניבות הרכב המתבצעות בארץ. בהקשר זה יש לציין כמובן את שיתוף הפעולה המצוין שנרקם בין עבריינים בני מיעוטים לבין עבריינים יהודיים ועבריינים מהשטחים. בעולם העברייני המטרה משותפת, ולכן אין היסוסים והסתייגויות. בעלי המוסכים מזמינים

תרשים מס' 6: עבריינות בעשור האחרון, באחוזים - השוואה בין יהודים ללא יהודים



התפלגות האסירים בכלא על פי דת ועבירות

עד כה הסתכלנו על תיקים, שנפתחו על ידי המשטרה והיקף העבריינות של בני המיעוטים. כמו כן, עמדנו על מספר העבריינים הלא יהודים ההולך וגדל ועומד היום על כ-40% מכלל העבריינים במדינה.

עתה נסתכל על התפלגות האסירים בבתי הכלא על פי דת ולאום. ב-12 בנובמבר 2001, שהו בבתי הכלא בישראל 8,383 אסירים פליליים, מתוכם 3,994 אסירים לא יהודים. כלומר, 48% בני מיעוטים ורק 52% אסירים יהודים¹².

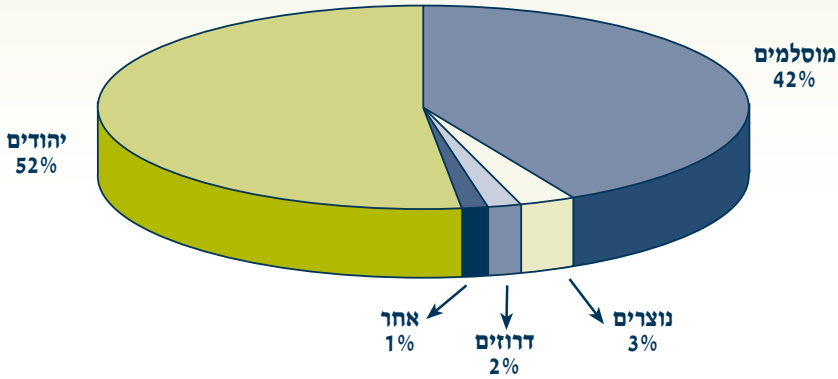
השוואה בין עבריינות בקרב היהודים לבין עבריינות בקרב הלא יהודים, שתקיף את העשור האחרון 1990-2000, כפי שמופיע בתרשים מס' 6¹¹.

מתרשים מס' 6 ניתן לראות, כי במשך עשור חלה עלייה משמעותית בארבעת סוגי העבירות שנבדקו. בולטת במיוחד העלייה הדרמטית בעבירות המוסר, שצמחו בעשר שנים ב-52%. אך גם בתחום הסמים הייתה עלייה משמעותית של 215%. בכל התחומים, קיימת עלייה גדולה יותר בקרב לא יהודים. כאשר בעבירות המוסר – העלייה היא פי ארבעה ובעבירות סמים ורכוש – העלייה כמעט פי שניים.

אם המגמה הזו היא כתוצאה מביצוע עבירות חמורות יותר על ידי בני המיעוטים, או כתוצאה מענישה חמורה יותר של בני המיעוטים. נקודה זו מחייבת בדיקה מעמיקה ויסודית יותר.

משמעות הנתונים הנ"ל היא, שעבריינים לא יהודים נשפטים לכלא יותר מיהודיים. (שכן, קודם דיברנו על 40% עבריינים לא יהודים, לעומת 60% יהודים). קשה, כמובן, לקבוע

תרשים מס' 7: התפלגות אסירים בכלא לפי דת



הקודמים, שהצביעו על מעורבות גדולה בעבירות אלימות על רקע תרבותי. בעבירות רכוש – יהודים מהווים 58% מהאסירים ולא יהודים – 42%. נתון זה מבליט את מעורבותם של בני המיעוטים בעבירות רכוש. הנתון יכול היה להיות הרבה יותר משמעותי, אם היינו מוסיפים את האסירים שיושבים בכלא על גניבות רכב וסחר בחלקי חילוף.

לגבי עבירות מין – יהודים מהווים 71% מהאסירים לא יהודים 29%.

לגבי עבירות מוסר: יהודים מהווים 67% מהאסירים ולא יהודים 33%.

תרשים מס' 7 מציג את התפלגות האסירים בכלא על פי דת. מהגרף ניתן לראות, שהמוסלמים מהווים 42% מכלל האסירים, הרבה יותר גדול מחלקם באוכלוסייה, ואילו הנוצרים – 3% והדרוזים – 2%, התפלגות קרובה מאוד לשיעורן של העדות באוכלוסייה.

טבלה מס' 4 מציגה את התפלגות האסירים בכלא, תוך השוואה בין יהודים ללא יהודים בארבע עבירות מרכזיות.

בעבירות רצח – יהודים מהווים 57% מהאסירים ולא יהודים 43%. הנתון מחזק את הנתונים

טבלה מס' 4: התפלגות אסירים בכלא – יהודים ולא יהודים בעבירות מרכזיות

| סוג העבירה | יהודים | לא יהודים |
|------------|--------|-----------|
| רצח | 57% | 43% |
| רכוש | 58% | 42% |
| עבירות מין | 71% | 29% |
| מוסר | 67% | 33% |

דין וסיכום

בדיקת הספרות, שדנה במעורבות של בני מיעוטים בעבריינות ובפשיעה בישראל, מצביעה על אחוז גבוה של לא יהודים, שנפתח נגדם תיק פלילי ושבסופו של התהליך הם נכנסים לבתי הסוהר. החוקרים ציינו, שהסיבה לכך קשורה לאפלייה לרעה של בני המיעוטים על ידי מערכת אכיפת החוק והמשפט, שרואה בהם גורם מסוכן ולכן הם "זוכים" ליחס ולענישה מחמירים שמובילים אותם לבתי הכלא.

להערכתנו, הסיבות למעורבותם הרבה של בני המיעוטים בעבריינות קשורה לגורמים רבים ועדיין אין לנו הוכחות חותכות שיכולות להצביע בבירור על אפלייה. לעומת זאת, בעבודה זו הועלו מספר קווי חשיבה וסיבות שעשויים לתת הסבר מסוים למגמת העלייה במעורבותם של בני המיעוטים בפשיעה. עיקרם:

1. שינויים דמוגרפיים שמתרחשים בארץ, לפיהם אחוז בני המיעוטים מכלל האוכלוסייה הולך וגדל, בעיקר כתוצאה מריבוי טבעי מואץ של בני המיעוטים. ככל שאחוז זה יגדל, כן יגדלו הדרישות לשוויון ולחלוקה צודקת של המשאבים. ומכיוון שהפער בין הציפיות לבין היכולת להגשים את הציפיות גדול, ההתמרמרות והתסכול יגדלו ועמם יגדלו גם הפשע והעבריינות.
2. ניתוח התפלגות הגיל של האוכלוסייה בארץ מצביע על כך, שאוכלוסיית בני המיעוטים בעיקרה צעירה – 76% עד גיל 34. היות ואנשים צעירים פעילים יותר בתחום העבריינות, ניתן לצפות שאחוז בני המיעוטים בעבריינות אף יהיה גדול יותר מזה של היהודים.
3. בתחום החינוך והתעסוקה, חלה במיגזר הערבי התקדמות רבה, אך היא לא מצאה את ביטוייה בהשתלבות בעבודה ובחברה. לכן נוצרו בישובים הערביים מוקדי אבטלה גבוהים, שתרמו להתמרמרות ולתסכול שיכולים לדחוף צעירים לזרועות הפשע.
4. במיגזר הערבי ישנם מספר מאפיינים תרבותיים מרכזיים, שמשפיעים על רמת העבריינות. הבולטים שביניהם הם: רצח על כבוד המשפחה, קטטות המוניות על רקע חמולתי ושבטי, נקמת הדם ואולי החשוב ביותר – מניעים לאומניים ודתיים, שדוחפים צעירים מבני המיעוטים לבצע עבירות כנגד ביטחון מדינה.

הניתוח המובא לעיל מסביר את העלייה בעבריינות שמתרחשת בעשור האחרון, כמעט בכל תחומי הפשע ואשר באה לידי ביטוי במספרם הגדל והולך של בני המיעוטים בכלא. המשמעות בעבור שלטונות אכיפת החוק – ברורות למדי. על מערכות אלה להכין סגל מיומן ובכמות מתאימה, כדי שיהיו מסוגלים לטפל בהיקף הגדל והולך של העבריינים. בשב"ס, בנוסף לכוח אדם, יש צורך להיערך לקליטה של אוכלוסיית העבריינים ההולכת וגדלה, בהקמת מיתקנים חדשים ופיתוח או הרחבת השיטות והתוכניות לשיקום ולגמילה ולהתאימן לבני המיעוטים.

ביבליוגרפיה

- אביצור, ש. (1972). חיי יום יום בארץ-ישראל במאה הי"ט. תל אביב: עם ספר.
- כספי, י. (1999). עבירות ועבריינים בישראל, 1948-1998. נתניה: אתיקה.
- קראו, נ. (2001). עלייה במספר העבריינים הלא יהודים. הארץ, 2001.
- קרסל, ג. (1981). הריגת האחות/הריגת הבת: רצח לשם כבוד המשפחה. בתוך: אבוהאב, א. ואחרים (עורכים), תל אביב: צ'ריקובר 1998.
- Cohen, B.Z. & Palmor, S. (1985). The impact of ethnicity on probation recommendation and dispositions in Israel. Justice Quarterly, 2, 197-212.
- Cohen, S. (1989). Crime justice and social control in the Israeli Arab population.
- Hassin, Y. & Kremnitzer, M. (1988). Uniformity and sentence in traffic offenses. Mishpatim, 18, (1), 103-129.

הערות

1. רוטר אריה, מאוניברסיטת חיפה, השתתף בהכנת הספר אכיפת החוק במאה ה-21. בעמ' 190 הוא מסכם את הממצאים שלו.
2. ניקול קראו, "עלייה במספר העבריינים הלא יהודים", הארץ, 2001.
3. עיקרי הדו"ח פורסמו ב-24.3.2002, www.ynet.co.il
4. דוד רגב, "עלייה נוספת באבטלה...", ידיעות אחרונות, 2001. 18.12.
5. חסן מנאר, "פוליטיקה של הכבוד: בפרטורארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה", מתוך מין מגדר ופוליטיקה, 1999, עמ' 285.
6. סמדר שמואלי (12.2.02), www.ynet.co.il
7. אפרת וייס, 12.01.2001, www.ynet.co.il
8. משטרת ישראל. הפשיעה בישראל: דו"ח סטטיסטי 2001, ירושלים: משטרת ישראל/אג"ת/סטטיסטיקה.
9. דו"ח משטרת ישראל, ניתוח מגמות, הפשיעה בישראל-2000, www.police.gov.il
10. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: סדר ציבורי, עבריינים מבוגרים שחויבו בדין, לפי סוג העבירה, דת ותכונות שונות ב-1998.
11. ניקול קראו, "עלייה במספר העבריינים הלא יהודים", הארץ, 2001.
12. נתונים שהופקו על ידי מערכות מידע של שב"ס ב-12.11.2001 לצורך הרצאה בנושא דפוסי עבריינות במגזר הערבי בישראל. גם שאר הנתונים שיופיעו בהמשך מתייחסים לתאריך הנ"ל.